

protivno od onoga što se još uvek zbiva u prekumanovskoj Srbiji, gde je centar i bilo političkog života još uvek selo. Ko uporedi nepoverljivo, zatvoreno, gotovo plaho istupanje južnosrbijanskog seljaka u prvom susretu sa strancem ili na nekom otvorenijem sastajalištu, sa samosvesnim, ponekad grubim i neotesanim nastupanjem seljaka šumadinca, stvorije sebi pravilnu sliku o tome, kakav je politički činilac seljak u jednoj, a kakav u drugoj oblasti.

Taj osećaj plahosti i nedostatak samopouzdanja posledica je još i fakta da Južna Srbija nije imala organizovanih seoskih općina, koje su za Severnu Srbiju bile prava škola političkog i partijskog života. Sve je to skupa učinilo da, dok je iz Šumadije i predsednik Narodne Skupštine morao da ide u Dalmaciju u potragu za nekim srezom, u Velesu ili u Gusinju srez prima za poslaničkog kandidata nekog profesora Mitu ili nekog novinara Radoju, za koje pre toga nije nikad znao da i postoje. Sreski načelnik će da ih provodađiše i narod će da ih primi kako prima naređenja o zatvaranju radnji ili o nošenju oružja. Svi novi izbori donesu tako jednu novu inflaciju poslaničkih kandidata iz severne u Južnu Srbiju. Treba priznati da ti kandidati, kad su jedared bacili oko na neki srez, savesno ga »obdelavaju«. Svakog slobodnog praznika čovek će da se zaleti do s v o g a sresa. Tu će da poveže prijateljstva, poneko kumstvo, sasluša želje. Kad se vrati u Beograd, počeeće da obilazi kancelarije po ministarstvima i da nastoji svojim prijateljima postići što žele. Z o o n p o l i t i k o n po prevashotstvu, orijentiravši vaskolik svoj interes i brigu na političke sastanke, razgovore, druge, taj se kandidat u potrazi za mandatima ne nalazi hendikepiran nekom nostalgijom za sportom, za nedeljnim plandovanjem pored reke, za opernim ili koncertnim večerima. Časkanje i ćeretanje u zadimljenoj kavanici palanke neke sa družinom od samih ćata, njemu je dovoljna razonoda i on ju može godinama do podnosi... »Partija za kavu, partija za ručak, partija za večeru, to je meni najveće uživanje«, govorio mi je neki prijatelj, koji se dvadesetitreće opredelio za neki srez, u nj niti poznat, niti ma čime vezan, se doselio i još ga uvek, ne gubeći nade (dok ovo pišem, čitam njegovo ime između kandidata na jednoj od lista) obdelava sa postojanošću monomana.

* * *

Crna Gora opet ima zasebnu fizionomiju. Po homogenosti jezičkoj, religije, imena jednaka oblasti Srbije, ona je u stvari sasvim različita.

Ako u Srbiji nema principijelnog diferansiranja između stranaka, imaju barem stare, tradicionalne i nasleđene stranačke vojske partizana. Nisu te vojske onako sačuvane i mnogostruko organizaciono vezane pomoću raznih institucija ekonomske, društvene i t. d. prirode, kao u srednjoj Evropi, ali pomoću pouzdanika i lokalnih odbora vezane su svakako tako da se kaderi drže na okupu, a o svakom pojedincu se vodi prilična evidencija. U Crnoj Gori je to drukčije. Tu još uvek dobrim delom preovladava plemenski sistem. Plemena, slična škotskim clanovima, još uvek su baza stranačkog razvrstavanja naroda.